

Ouderen en cultuur

Convenant Ministerie van OCW, Ministerie van VWS, Stichting RCOAK, Fonds Sluyterman van Loo, Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA), Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP), VSBfonds, Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV)

*Dit convenant komt voort uit de overtuiging van de ondertekenaars dat:
cultuurparticipatie bijdraagt aan de gezondheid, het welzijn, het welbevinden en de
persoonlijke ontwikkeling van ouderen;
de levenslust en levenskunst van ouderen toont dat de vergrijzing ook positieve kanten kent;
de deelname aan het culturele leven een universeel recht is;¹
cultuurparticipatie een vorm van maatschappelijke participatie is die bijdraagt aan actief burgerschap.*

Ambitie voor de periode 2013 - 2017

De ondertekenaars van dit convenant willen gezamenlijk de cultuurparticipatie² door ouderen bevorderen. De afspraken in dit convenant moeten ertoe bijdragen dat:

- er een breder, meer gevarieerd en uitdagender aanbod komt aan (educatieve) programma's voor ouderen door culturele instellingen, zodat ouderen zich kunnen blijven ontwikkelen, ook op artistiek gebied;
- er een beter overzicht komt van wat er binnen de relevante opleidingen in het hoger onderwijs reeds gebeurt op het gebied van cultuurparticipatie en ouderen;
- kunstenaars en culturele instellingen het werken met en voor ouderen als meer vanzelfsprekend gaan zien;
- samenwerking en interactie tussen ouderen en jongeren door middel van kunstprojecten vaker wordt ingezet;

¹ Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, New York, 16-12-1966, artikel 15, 1 lid a).

² Cultuurparticipatie: kunst- of erfgoedactiviteiten die door een amateur of vrijwilliger in de vrije tijd worden uitgevoerd en/of het bezoek aan of consumeren van cultuuruitingen.

- de betekenis van de cultuurparticipatie door ouderen voor de gezondheid en de maatschappelijke participatie van ouderen en voor het culturele leven in ons land meer herkend en erkend wordt;
- de werelden van zorg, welzijn en cultuur elkaar beter gaan vinden.

Het bereiken van bovenstaande ambitie is niet één op één te koppelen aan de uit dit convenant voortvloeiende acties. Van ieder van onderstaande afspraken mag echter een bijdrage aan de te realiseren ambitie worden verwacht.

Afspraken

- De ministeries van OCW en VWS
 - dragen het belang van cultuurparticipatie door ouderen actief uit (ambassadeurschap);
 - zullen de kwantitatieve en kwalitatieve ontwikkelingen ten aanzien van de cultuurparticipatie door ouderen laten monitoren;
 - verbreden en verdiepen de kennis over de cultuurparticipatie door ouderen binnen hun departementen, onder andere door internationale uitwisseling;
 - inventariseren wat er binnen de relevante opleidingen in het hoger onderwijs reeds gebeurt op het gebied van cultuurparticipatie en ouderen (actie OCW);
 - nemen cultuurparticipatie door ouderen mee in het transitieprogramma WMO (actie VWS);
 - besteden bij de ontwikkeling van nieuw beleid - waar relevant - aandacht aan ouderen;
 - zetten zich in om in Europees verband cultuurparticipatie door ouderen (steviger) op de agenda te zetten, bijvoorbeeld gedurende het voorzitterschap van de Europese Unie in 2016;
 - vragen de Raad voor Cultuur en de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling³ advies over de wijze waarop culturele en welzijnsinstellingen en zorgaanbieders optimaal kunnen inspelen op de cultuurparticipatie door ouderen.

³ Of de nieuwe raad waarin RMO en RVZ zullen worden samengevoegd.

- Stichting RCOAK, Fonds Sluyterman van Loo, VSBfonds, LKCA en FCP voeren gezamenlijk het vierjarig programma (2013-2016) *Lang leve kunst* uit; binnen dit programma wordt:
 - via donatieregelingen en (subsidie)programma's de ontwikkeling van een breed kunst- en culturaanbod dat rekening houdt met specifieke wensen van ouderen (bijv. programmering overdag, toegankelijkheid, vervoer, ruimte voor ontmoeting) gestimuleerd;
 - een opiniërend boek geproduceerd dat eraan bijdraagt dat de cultuurparticipatie door ouderen op de agenda komt van overheden, culturele instellingen, kunstvakopleidingen en andere relevante HBO opleidingen, de welzijnssector en zorgaanbieders;
 - in 2014, in Nederland, een Europees congres over cultuurparticipatie door ouderen georganiseerd;
 - in 2015 het eerste landelijke, lokaal georganiseerde festival *Lang Leve Kunst* gehouden;
 - een netwerk/kenniskring - op landelijk, regionaal en lokaal niveau - van betrokken instellingen uit de verschillende sectoren tot stand gebracht.

- Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk organiseert samen met het LKCA en andere relevante partners enkele werkconferenties (landelijk en regionaal):
 - waarmee de vorming van regionale en lokale netwerken tussen culturele instellingen, amateurverenigingen en zorg/welzijnsorganisaties wordt gestimuleerd;
 - waardoor ouderen duidelijker op de agenda van de culturele instellingen en amateurverenigingen komen;
 - waardoor de lokale vrijwilligersorganisaties en vrijwilligerscentrales zich ook richten op cultuurparticipatie in relatie tot gezondheid en welzijn van ouderen;
 - zodat lokale vrijwilligersorganisaties zich (nog meer) gaan inzetten om ouderen te werven voor de hulp aan hun meer kwetsbare generatiegenoten;
 - waarop goede voorbeelden van activiteiten en projecten worden uitgewisseld.

- Alle ondertekenaars zullen zich ervoor inspannen dat zoveel mogelijk relevante organisaties op het terrein van cultuur, zorg en welzijn zich in de komende vier jaar bij dit convenant aansluiten.

Aanleiding

Op 21 juni 2011 werd tussen het Kabinet en de sector filantropie, verenigd in Stichting SBF, het convenant Ruimte voor geven getekend. Met het sluiten van dit convenant erkent het Kabinet het maatschappelijk belang van de filantropische instellingen en verklaart het Kabinet zich bereid een gezamenlijke inzet ten behoeve van een betere samenleving te bevorderen. Door beter samen te werken streven het Kabinet en de sector filantropie naar meer rendement voor het publieke belang. Het convenant bevat afspraken over afstemming en consultatie.

Een van de instrumenten om de beoogde doelstellingen te bereiken, is het afsluiten van deelconvenanten, waarin afspraken worden gemaakt over de verhouding tussen een of meer departementen en de relevante sector.

Dit deelconvenant richt zich op het versterken van de raakvlakken tussen de sectoren cultuur, maatschappelijke participatie, welzijn en zorg.

De basis voor dit convenant is gelegd in de beleidsperiode 2009-2012, waarin Stichting RCOAK, Fonds Sluyterman van Loo en Kunstfactor, sectorinstituut amateurkunst (een van de rechtsvoorgangers van het LKCA) gezamenlijk het initiatief namen om onderzoek te doen naar ouderen en kunstbeoefening en een stimulerings- en faciliteringsprogramma te ontwikkelen. Dit door het Fonds Sluyterman van Loo, LKCA, Stichting RCOAK, VWS, de Rabobank Foundation en de Pius Stichting gefinancierde onderzoek is uitgevoerd door het Landelijk Expertisecentrum Sociale Interventie (LESI).

De bijlage bij dit convenant bevat voorbeelden van van projecten die in de afgelopen twee jaar al door Fonds Sluyterman van Loo, VSBfonds, FCP en Stichting RCOAK werden gefinancierd.

Achtergrondinformatie

Cultuurparticipatie speelt een belangrijke rol in het op latere leeftijd gezond blijven. Of het nu het beoefenen van beeldende kunst, theater, dans, zang, of een andere kunstvorm betreft of het bezoeken van culturele activiteiten - voor ouderen (65+) zijn dit bronnen van expressie en zingeving die een positieve impact hebben. Ouderen onttelen er lichamelijke energie en mentale kracht aan. Culturele activiteit kan gevoelens van eenzaamheid verminderen en brengt structuur aan in de week. Bovendien bevordert cultuurparticipatie de maatschappelijke deelname van ouderen. Ook los van deze positieve effecten geven ouderen aan dat zij de ambitie hebben om zich artistiek en cultureel te blijven ontwikkelen.

Nederland vergrijst in rap tempo en dit gegeven is vaak aanleiding tot negatieve beeldvorming over ouderen. Maar de ouderen van nu en de nabije toekomst, denken vaak anders over deze fase in hun leven. Na hun pensionering wacht hen veelal nog een groot aantal gezonde, actieve en betekenisvolle jaren. Gezonde ouderen die actief zijn op het terrein van cultuur zetten een ander en positiever beeld neer van het ouder worden.

Ondanks de geconstateerde gunstige effecten neemt de cultuurparticipatie op latere leeftijd af. Culturele instellingen, welzijnsorganisaties en zorgcentra hebben niet als vanzelfsprekend aanbod voor ouderen. Bij het stimuleren hiervan spelen naast culturele en kunstzinnige, ook andere aspecten een rol. Bijvoorbeeld de soms beperkte mobiliteit, de vraag naar middagprogrammering of de gevoelde aarzeling bij sommige ouderen om zich aan te melden. Samenwerking en netwerkvorming tussen de verschillende sectoren (cultuur, welzijn en zorg) is voor de realisatie van aanbod voor deze groeiende doelgroep van belang.

In Nederland is het besef nog pril - zeker in vergelijking tot ons omringende landen en de V.S. - dat de cultuurparticipatie door ouderen van groot maatschappelijk belang is en bijvoorbeeld bijdraagt aan actief burgerschap. Met name de Angelsaksische landen kunnen in dit opzicht een inspiratiebron zijn, maar ook in Duitsland is bij musea en andere culturele instellingen veel aandacht voor ouderen.

mevr. J.E.M. Berman, directeur Vereniging Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk

dr. Jet Bussemaker, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

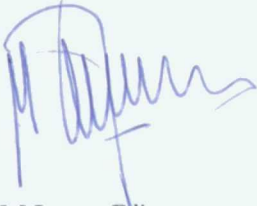
drs. J.J.K. Knol, directeur van het Fonds voor Cultuurparticipatie

mr. J.J.J. van Lanschoot, directeur VSBfonds

mr. J.G.J. Janssen, voorzitter College van Regenten Stichting RCOAK

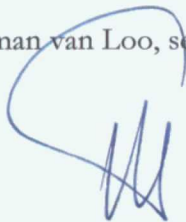
drs. M.J. van Rijn, staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

drs. M.L. Rosenboom, lid raad van bestuur Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst

mr. K.W. Sluyterman van Loo, secretaris-directeur Fonds Sluyterman van Loo

Voorbeeldprojecten ouderen en cultuur, bijlage convenant 18 juni 2013

Enkele voorbeeldprojecten rond ouderen en cultuur die in 2011 en 2012 financieel zijn ondersteund door minimaal twee van de vier fondsen, die participeren in het programma Lang leve kunst. Deze en andere inspirerende projecten staan op de website www.langlevkunst.nl. Dit overzicht is een bijlage van het convenant Ouderen en cultuur, ondertekend op 18 juni 2013.

- ✓ **Musicadans**; geleide muziekimprovisaties met percussie-instrumenten
- ✓ **Danspaleis**; Danspaleis, disco voor ouderen in zorgcentra
- ✓ **Vier het Leven**; theaterbezoek voor in mobiliteit beperkte ouderen
- ✓ **Diva Dichtbij**; optredens diva's en divo aan het bed en in de huiskamers van dementerenden
- ✓ **Hoedje van Papier**; Mediaprojecten voor actief burgerschap
- ✓ **Muziek in Huis**; jaarlijks circa 650 kamerconcerten in zorginstellingen
- ✓ **Parels voor de Zwijnen**; De niet meer zo Piepshow, interactieve voorstellingen met wisselende thema's plus De dames van de Beethovenstraat
- ✓ **Stichting Humanitas**; Kunstatelier, waar bewoners van zorgcentra en oudere buurtbewoners gefaciliteerd worden bij het maken van kunst
- ✓ **Care&Culture**; Care meets Culture w.o. een intergenerationeel korenproject in 8 zorgcentra i.s.m. 8 basisscholen, kameropera's in huiskamers van zorgcentra met als thema een levensverhaal van een bewoner
- ✓ **Stedelijk museum i.s.m. het Van Abbemuseum**; Pro Memorie, interactieve, professioneel begeleide rondleiding door beide musea voor Alzheimerpatiënten en hun mantelzorgers
- ✓ **Getoud**; fotoproject 'Wat ik later wilde worden'
- ✓ **Theater Veder**; Poëziefestival, voorstellingen in diverse zorgcentra, gekoppeld aan scholing verzorgenden op het gebied van bejegening
- ✓ **Euro+ Songfestival**; talentontwikkeling voor ouderen op het gebied van zang en toneel, breed en intergenerationeel opgezet